

Одної неминущої весни

Рей Бредбері

Того тижня, відколи минуло вже так багато років, мені почало здаватися, що батько й мати потихеньку труять мене. Та навіть і тепер, через двадцять років, я не певен, що вони цього не робили. Хто знає...

А нагадала мені про все те стара валіза на горищі. Сьогодні вранці я розстебнув її мідні застібки, підняв кришку, і в ніс мені вдарило задавненим духом нафталіну, що з незапам'ятних літ застоявся серед тенісних ракеток з порваними жилами, поношених гумових капців, поламаних іграшок, заіржавілих роликів ковзанів. І хоч тепер я побачив ті дитячі забавки очима дорослої людини, мені раптом здалося, ніби тільки годину тому я прибіг, геть спітнілий, з нашої тінястої вулиці і на устах у мене ще тріпоче: "Раз, два, три – розбігайся, бички!"

Я був тоді чудернацьким, кумедним хлопчиною, у чийй голові снувалися химерні думки, і отой страх перед отрутою був лише часткою моїх дитячих переживань. Уже в дванадцять років я почав робити записи в п'яти-центовому лінійованому блокноті, з яким ніколи не розлучався. Неначе й оце тепер у мене між пальцями оцупок олівця, і я пишу ним, як писав у ті давні дні, що їм, здавалося, не буде кінця.

Ось я перестав писати й замислено лизнув олівця. Я сидів, босий, із шорсткою, схожою на щітку чуприною, у своїй горішній кімнаті на початку нескінченного ясного дня, мружив очі на шпалери з трояндами й думав.

"До цього тижня мені й на думку не спадало, що я хворий, – записав я. – І захворів я вже давно. Коли мені було десять років. А тепер мені дванадцять".

Я скривився, закусив губу й наче крізь туман побачив перед собою свій записник.
[572]

"У тому, що я хворію, винні мама й тато. І ще вчителі у школі: вони теж додають мені... – Я завагався, але зрештою написав: – ...хвороби. Не боюсь я тільки дітей. Ні Ізабел Скелтон, ні Вілларда Боуерса, ні Кларіс Меллін – на них ця хвороба ще не поширилась. А от мені зовсім зле..."

Я поклав олівця й пішов до ванної подивитися на себе в дзеркало. Знизу мати гукнула мене снідати. Я притулився обличчям до дзеркала, часто задихав, і на склі виникла велика туманна пляма. І я побачив, як моє обличчя... змінюється.

Змінювалися кістки. Змінювалися навіть очі. І пори на шкірі носа. І чоло. І волосся. Усе, що так довго було мною, тепер перетворювалося на когось іншого. ("Дугласе, йди снідати, ти ж спізнився до школи!") Похапцем умиваючись, я побачив, як моє тіло немовби пливе піді мною. А я був замкнений усередині нього і не мав змоги визволитись. Тим часом усі мої кістки зсувалися, мінялися місцями, аж ходором ходили!

Щоб не думати про це, я голосно щось заспівав, засвистів аж поки в двері постукав батько й звелів мені вгамуватись і йти снідати.

Я сів до столу. На ньому вже стояла жовта каструлька з кашею, холодно-біле молоко в глечику, яєчня з беконом, блищали ложки й ножі. Батько читав газету, мати поралася коло плити. Я нюхнув повітря й відчув, як мій шлунок зіщулився, мов побитий собака.

- Що таке, синку? - Батько позирнув на мене.— Не хочеш їсти?

- Не хочу.

- Хлопцеві зранку треба хотіти їсти,— зауважив батько.

- їж, їж, - сказала мені мати. - Ну ж бо, не барися.

Я подивився на яєчню. То була отрута. Подивився на масло. Отрута. І біле з масним шаром вершків молоко в глечику, і апетитна, пухка коричнева каша на зеленій тарілці з рожевими квіточками.

Отрута, все воно отрута! Ця думка металась у мене в голові, наче мурашня на лісовій стежині. Я прикусив губу.

- Га? - глипнув на мене батько. - Ти щось сказав? __ Та ні, - відповів я. - Просто не хочеться їсти. [673]

Не міг же я сказати, що я хворий і що захворів саме від їжі. Не міг сказати, що до цього спричинилися млинці, пампушки, каші, супи, овочі. Де ж би то. Отож мусив сидіти, не беручи нічого до рота, і серце моє билось все дужче й дужче.

- Ну гаразд, попей хоча б молока і йди собі,— сказала мати. - Батьку, дай йому грошей, хай добре поснідає в школі. Апельсиновий сік, щось м'ясне, молоко. Тільки не цукерки.

Щодо цукерок вона могла й не застерігати мене. То ж була найстрашніша з усіх отрута. На цукерки я більш ніколи й не гляну!

Я зв'язав ремінцями книжки й рушив до дверей.

- Дугласе, ти не поцілував мене, - нагадала мати.

- Ой, - мовив я, підійшов і похапцем поцілував її.

- Що це з тобою діється? - спитала вона.

- Нічого, - відказав я. - Бувайте. До побачення, тату.

Обое сказали "до побачення". І я подався до школи, занурений у свої думки, що бились у мене в голові, наче крик у глибокій холодній криниці.

Збігаючи схилом яру, я вхопився за грубу ліану дикого винограду, що звисала з дерева, відштовхнувся ногами від землі - і полетів. У ніздрі мені вдарило прохолодне ранкове повітря, свіже і п'янке, я радісно засміявся, і всі мої думи вмить розвіяло вітром. Зіскочивши на схил далеко вниз, я покотився до струмка, і птахи весело посвистували до мене, а поруч на дереві, наче підхоплений вітром легкий жмуток рудого пуху, скакала білка. Вниз по стежці сунули невеличкою лавиною інші хлопчакі. Вони голосно кричали - "Гей, егей, ого-го-о!",— били себе кулаками в груди, пускали камінці плиском по воді, сягали руками в струмок, намагаючись ухопити рака. Раки прудко тікали геть, збиваючи хмарки мулу. Ми всі реготали й кепкували один з одного.

На пофарбованому в зелене містку через струмок з'явилася дівчинка. Звали її Кларіс Меллін. Усі загукали до неї: іди собі, мовляв, іди, ти нам тут не потрібна, катай

звідси! Та мій голос наче заперло, я вмовк і тільки дивився, як вона повільно йде містком. Дивився, не відводячи очей.

Із вранішньої віддалі долинув шкільний дзвоник. [574]

Ми побралися нагору стежками, що їх самі попрокладали за багато літніх місяців. Трава на схилах яру була добряче потоптана нашими ногами, ми знали там кожную зміїну нору й кожний горбочок, кожне дерево й кожную виноградну ліану, знали кожную бадилину. Після школи ми будували на деревах, високо над мерехтливим струмком, хатини з гілля, вистрибували голяка в прохолодній воді, вирушали в довгі мандрівки яром, туди, де недалеко від чинбарні, азбестового заводу й пристані наш потічок самотньо й сиротливо вливався у блакитний обшир озера Мічіган.

І ось, коли ми, засапавшись, уже підбігали до школи, мене знов охопив страх, і я рвучко зупинився.

– Ви біжіть, я зараз, – сказав я хлопцям. Задзвонив останній дзвоник. Усі побігли по класах.

Я дивився на повитий плющем будинок школи. Там лунали високі дитячі голоси, зливаючись у суцільний безугавний гомін. Раз у раз його розтинали звуки маленьких дзвіночків на вчительських столах і різні голоси вчителів.

"І тут отрута, – подумав я. – Вчителі теж труять нас! Хочуть, щоб я хворів. І навчають хворіти все дужче й дужче! Та ще й... ще й радіти з того, що хворієш!.."

– Доброго ранку, Дугласе.

Я почув стукіт високих підборів по цементованій доріжці. Позад мене стала міс Адамс, наша директриса, у пенсне на широкому блідому обличчі, з коротко підстриженим темним волоссям.

– Ходімо, – мовила вона, міцно взявши мене за плече. – Ти вже й так спізнився. Ходімо ж бо.

І повела мене сходами нагору – раз-два, раз-два,— нагору, назустріч моїй долі...

Містер Джордан був тілистий чоловік з поріділою чуприною й серйозними зеленими очима, що мав звичку погойдуватись на п'ятах, стоячи перед своїми таблицями. Того дня він приніс до класу велике зображення людського тіла без шкірних покривів. На ньому було добре видно зелені, сині, рожеві й жовті вени, капіляри, м'язи, сухожилки, внутрішні органи, легені, кістки й жирові тканини.

Містер Джордан кивнув головою на таблицю.

– Раковий процес дуже подібний до нормального розмноження клітин. Це немовби знавісніла нормальна функція. Перевиробництво клітинного матеріалу... [575]

Я підняв руку.

– А як щодо їжі... тобто я хотів спитати: що змушує тіло рости?

– Добре запитання, Дугласе. – Він поплескав по таблиці. – Надходячи в організм, їжа розщеплюється, засвоюється і...

Я слухав і добре розумів, що намагається зробити зі мною містер Джордан. Роки дитинства відбилися в мені, як відбивались у м'яких сланцях доісторичні живі організми. А містер Джордан хотів стерти, загладити ті відбитки. Так, щоб зрештою всі

мої переконання й уявлення безповоротно згинули. Моя мати змінювала моє тіло їжею, містер Джордан впливав на мою свідомість словами.

Отож я перестав його слухати й почав малювати щось на папері. Потім замуликав під ніс пісеньки, став вигадувати свою власну мову. Решту дня в класі я не чув анічогісінько. Цим я відбивав напад на себе й протидіяв отруті.

Але після школи, проходячи повз крамничку місіс Сінгер, я таки купив собі цукерку. Просто не втримався. А коли з'їв її, то написав на внутрішньому боці обгортки: "Це остання цукерка, яку я з'їв. Більше не візьму до рота жодної, навіть у суботу в кіно, коли на екрані з'являться Том Мікс і Тоні".

Я подивився на купу цукерок, що, мов щедрий врожай, громадились на полицях. Жовтогарячі обгортки з небесно-блакитним написом "Шоколад". Жовті й фіолетові обгортки з голубими літерами. Я відчував з'їдену цукерку в собі, відчував, як ростуть від неї мої клітини. Місіс Сінгер щодня продавала сотні цукерок. То, виходить, вона була в змові? Невже вона не знала, що діється від солодкого з дітьми? А коли знала, то, мабуть, просто заздрила, що вони такі юні. І хотіла, щоб вони швидше старіли... Я був ладен убити її!

- Що це ти робиш?

Поки я писав на обгортці цукерки, ззаду до мене підійшов Білл Арно. З ним була Кларіс Меллін. Вона дивилася на мене своїми блакитними очима й мовчала.

Я сховав папірця.

- Та нічого, - відповів Біллові.

Ми втрюх рушили далі. Навколо дітлахи грали в "класи", в кульки, ганяли ногами бляшанку, і я обернувся до Білла й сказав: [676]

- Через рік або два нам уже цього буде не можна. Білл тільки засміявся й відказав:

- Чого б це? Хто нам не дасть?

- Вони не дадуть, - сказав я.

- Хто "вони"? - спитав Білл.

- Хто, хто! - відповів я. - Сам побачиш.

- Ого! - мовив Білл. - Та в тебе негаразд із головою.

- Ти нічого не розумієш! - закричав я. - Ось ти граєшся, бігаєш, їси, а вони весь час нишком заморочують тебе, щоб ти й думав інакше, й поведився інакше, й навіть ходив інакше. А потім раптом настає день, коли ти кидаєш усі ігри й починаєш чимось клопотатися!

Обличчя моє пашіло, руки стислися в кулаки. Я не тямив себе з люті.

Білл відвернувся і, сміючись, пішов геть. "Годі, Енні, годі!.." - заспівав хтось у дворі навпроти й перекинув м'яча через дах на вулицю.

Можна обійтися цілий день без сніданку, без обіду, а от чи можна й без вечері? Коли я прослизнув на своє місце за столом, мій шлунок волав з розпачу. Я обхопив руками коліна і втупив у них очі. "Не буду їсти,— казав я сам собі. - Я доведу їм, не відступлю".

Батько вдав, ніби нічого не сталося.

- Не хоче, то хай іде собі, - сказав він матері, побачивши, що я не доторкаюся до вечері. І підморгнув до неї. - Поїсть потім.

Цілий вечір я прогуляв на теплих, вимощених цеглою вулицях містечка - ганяв з хлопцями гримку бляшанку, залазив у дедалі густішій сутині на дерева.

До кухні я прийшов уже десь по десятій і зрозумів: усе було марно. На холодильнику лежала записка: "Бери все сам. Тато".

Я відчинив холодильник, і в обличчя мені війнуло прохолодою та духом остудженої їжі. Всередині перед моїми очима постала чудова картина напівзруйнованої смаженої курки. Поруч, наче в'язки дров, лежали ретельно складені одне до одного стебла селери. На тлі густої зелені петрушки червоніли суніці...

Руки мої замелькали в повітрі. Здавалося, їх уже не дві, а дванадцять. Як ото в східних богинь, що їм поклоняються у тамтешніх храмах. Одна рука вже тримала помідор. Друга шаснула по банан. Третя загребла суніці. [577] Четверта, п'ята, шоста - всі водночас - хапали та шматок сиру, та маслину, та редьку!..

Через півгодини я вкляк перед унітазом і квапливо відкинув сидіння. Тоді розкрив рота й став запихати за язик ложку - далі, далі, аж у зсудомлену горлянку...

Потім я лежав у ліжку, радіючи, що звільнився від їжі, яку так жадібно поглинув, і раз у раз здригаючись від ядучого присмаку в роті. Я ненавидів себе за слабкодухість і весь тремтів, геть спустошений, кволий і знову голодний, але про те, щоб поїсти, вже й думати не міг...

Уранці я прокинувся зовсім розбитий і, мабуть, дуже блідий, бо мати помітила це й сказала:

- Якщо до понеділка не одужаєш, матимеш справу з лікарем!

Була субота. День, коли можна кричати скільки хочеш і тебе не спинить сріблястий учительський дзвіночок; коли в довгій темній залі кінотеатру "Еліт" мигтять на білястому екрані безбарвні велетенські тіні; коли діти - це просто собі діти, а не істоти, що ростуть і розвиваються.

Я не бачив ніде ні душі. Зранку, коли я мав би простувати з товаришами понад колією Північнобережної залізниці, де на безконечних рівнобіжних смугах металу закипає гаряче сонце, я протинявся без діла на вулиці, не знаючи, куди себе подіти. А коли зрештою вже далеко за полудень забрів у яр, там нікого не було: всі дітлахи подалися до центру міста й тепер сиділи на денному сеансі в кіно, смокчучи лимонні льодяники.

Яр лежав такий безлюдний і здався таким незайманим, прадавнім і зеленим, що мені аж трохи моторошно стало. Ще ніколи я не бачив його таким завмерлим. З дерев непорушно звисали ліани дикого винограду, на на дні текла по камінню вода, десь нагорі щебетали пташки.

Ховаючись за кущами, спиняючись і знов рушаючи далі, я спустився нашою потаємною стежкою вниз.

Коли я підійшов до містка, то побачив, що з протилежного боку назустріч мені простує Кларіс Меллін. Вона поверталася додому з центру міста, несучи під пахвою

кілька невеличких пакунків. Ми зніяковіло привіталися.

- Що ти тут робиш? - спитала вона.

- Та так, гуляю, - відказав я. [578]

- Сам-один?

- Еге ж. Усі хлопці в кіно.

Вона повагалась, а тоді запитала:

- Можна, я погуляю з тобою?

- А чого ж, - сказав я. - Ходімо.

Ми пішли ярмом. Він гудів, мов величезна динамо-машина. А все довкола наче заціпеніло, не в змозі й ледь ворухнутися. Лише тоненькі рожеві бабки носилися сюди-туди, наражаючись на хвилі гарячого повітря й зависаючи над блискотливим потічком.

Ми ступали стежкою поряд, і час від часу рука Кларіс зачіпала мою. Я чув вологий теплий дух яру і незнайомий м'який запах Кларіс.

Так ми підійшли до місця, де нашу стежку перетинала інша.

- Торік ми збудували отам хатину на дереві, — показав я.

- Де? - Кларіс підступила майже впритул до мене, щоб побачити, куди я показую. - Я не бачу.

- Он на тому дереві, - мовив я, затнувшись, і показав знову.

А вона спокійнісінько обняла мене рукою. Я так здивувався й сторопів, що мало не скрикнув. І тоді її тремтливі уста поцілували мене, але вже й мої руки звелись обняти її, і все в мені здригнулося від безгучного крику.

Мов зелений вибух, розляглася тиша. Тільки дзюрчала вода в струмку. А мені аж дух забило.

Я знав, що це кінець. Я пропав. Від цієї хвилини буде все: дотики, їда, уроки мови, алгебри й логіки, рух і почуття, поцілунки і обійми - справжній вир життя, що підхопив мене й засмоктавав у свою глибочінь. Я знав, що гину без вороття, і не шкодував про це. А втім, ні, таки шкодував, і сміявся, і плакав водночас, і не міг вдіяти нічого іншого, як обіймати її, кохати її, безоглядно й відчайдушно, всім своїм збуреним еством.

Я міг би й далі вести свою війну проти матері й батька, проти школи, проти їди, проти книжної мудрості, але не мав сили опиратися цій солодкій отруті на моїх губах, цьому теплу в мене під руками, цьому незнаному запаху в ніздрях.

- Кларіс, Кларіс... - плакав я, обіймаючи її, і дивився через її плече невидючим поглядом, і шепотів їй на вухо: - Кларіс!..